292107 ـ برای به دست آوردن فضیلت قیام رمضان، آیا باید همهٔ شب‌های آن را به نماز ایستاد؟

سوال

دربارهٔ ماه رمضان سؤالی دارم. حدیث هر کس رمضان را از روی ایمان و احتساب [به نماز] ایستد... آیا معنایش این است که لازم است نماز قیام را در همهٔ شب‌های رمضان ادا کند و اگر یک شب از سی شب رمضان را به نماز نایستد جایزه‌ای که در حدیث آمده و مغفرت را از دست خواهد داد؟ کمترین حد قیام در یک شب چقدر است؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اولا:

از ابوهریره ـ رضی الله عنه ـ روایت است که رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: هر کس رمضان را از روی ایمان و احتساب به پا دارد، گناهان گذشته‌اش آمرزیده می‌شود به روایت بخاری (۲۰۰۹) و مسلم (۷۵۹).

وقتی ماه رمضان به شکل مطلق می‌آید همهٔ شب‌هایش را در بر می‌گیرد و ظاهر آن است که اجر مورد نظر برای همهٔ شب‌های رمضان است.

صنعانی ـ رحمه الله ـ می‌گوید:

احتمال دارد منظورش قیام همهٔ شب‌های آن باشد و این‌که هر کس برخی از شب‌ها را به نماز ایستد مغفرت مورد نظر را به دست نخواهد آورد و این چیزی است که [از متن] آشکار است (سبل السلام: ۴/ ۱۸۲).

شیخ ابن عثیمین ـ رحمه الله ـ می‌گوید:

«می‌فرماید: هر کس رمضان را برپا دارد یعنی: ماه رمضان را، که این همهٔ ماه را شامل می‌شود، از اول تا پایان آن» (شرح بلوغ المرام: ۳/ ۲۹۰).

و هر کس از قیام برخی از شب‌های آن باز بماند، اگر از روی عذر باشد امید است که فضیلت ذکر شده در حدیث را به دست آورد.

از ابوموسی ـ رضی الله عنه ـ روایت است که رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: هرگاه بنده بیمار شود یا به مسافرت رود برای او مانند آن‌چه در هنگام اقامت و سلامتی انجام می‌داد نوشته می‌شود به روایت بخاری (۲۹۹۶).

و از عائشه ـ رضی الله عنها ـ همسر پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ روایت است که رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمود:شخصی نیست که [عادت به] نماز در شب داشته باشد و سپس به سبب غلبهٔ خواب از انجامش باز بماند مگر آن‌که اجر نمازش برایش نوشته می‌شود و به خواب افتادنش برایش صدقه‌ای خواهد بود به روایت ابوداوود (۱۳۱۴) و آلبانی در إرواء الغلیل (۲/ ۲۰۴) آن را صحیح دانسته است.

ثانیا:

اما دربارهٔ حداقل و حداکثر قیام رمضان در شرع عدد معینی برای تعداد رکعات قیام رمضان نیامده است.

شیخ الاسلام ابن تیمیه ـ رحمه الله ـ می‌گوید:

«دربارهٔ خود قیام رمضان پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ عدد خاصی را تعیین نکرده... و کسی که گمان کند عدد خاصی از پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ در این باره وارد شده که نباید بر آن بیفزاید یا از آن کم کند اشتباه کرده است... و چه بسا انسان سر حال باشد که در حق وی طولانی خواندن بهتر است و یا سرحال نباشد که برای او بهتر است کمتر بخواند.

نماز پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ معتدل و متوازن بود: اگر قیام را طولانی می‌کرد رکوع و سجود را نیز [به تناسب آن] طولانی می‌کرد و اگر قیام را خفیف می‌کرد رکوع و سجود را نیز خفیف ادا می‌کرد و این را در نمازهای فرض و قیام لیل و نمازهای کسوف و دیگر نمازها انجام می‌داد» (مجموع الفتاوی: ۲۲/ ۲۷۲ ـ ۲۷۳).

حاصل آن‌که: نماز شب حدی ندارد و انسان هر چند رکعت که بخواهد ادا می‌کند.

اما حداقل نمازی که شخص در شب به طور کلی ادا می‌کند: همان یک رکعت وتر است.

ولی در این‌که به مجرد خواندن همین یک رکعت اجر قیام رمضان را داشته باشد، ایراد جدی وارد است؛ زیرا شرع بر قیام شب به ویژه در رمضان بیش از دیگر شب‌های سال تاکید کرده است و این حال پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ و سلف صالح بود تا آن‌که برای قیام رمضان مشروع شده تا در مسجد و پشت سر امام راتب به جماعت ادا شود؛ چیزی که در دیگر ماه‌ها مشروع نشده و دربارهٔ آن ترغیب آمده که انسان همراه با امامش صبر کند و همهٔ نماز را با او به پایان برساند.

چنان‌که از ابوذر ـ رضی الله عنه ـ روایت است که پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: شخص اگر همراه با امام نماز گزارد تا آن‌که امام نماز را به پایان رساند، برایش قیام یک شب [کامل] نوشته می‌شود به روایت ابوداوود (۱۳۷۵) و ترمذی (۸۰۶) و می‌گوید: این حدیثی حسن صحیح است.

مراجعه نمایید به پاسخ شمارهٔ (153247).

اما اگر به تنهایی نماز می‌خواند بهتر آن است که همانند پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ یازده رکعت را با خشوع ادا کند تا برایش نماز از روی ایمان و احتساب در نظر گرفته شود.

از ابوسلمه بن عبدالرحمن روایت است که از عایشه ـ رضی الله عنها ـ پرسید: نماز رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ در رمضان چگونه بود؟ ایشان فرمودند: رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ در رمضان و غیر رمضان بر یازده رکعت نمی‌افزود؛ چهار رکعت ادا می‌کرد که از زیبایی و طولانی بودنش نپرس، سپس چهار رکعت ادا می‌کرد که از زیبایی و طولانی بودنش نپرس، سپس سه رکعت ادا می‌کرد به روایت بخاری (۱۱۴۷) و مسلم (۷۳۸).

اما اگر بیشتر بخواند اشکالی ندارد. برای فایدهٔ بیشتر به پاسخ شمارهٔ (9036) مراجعه کنید.

والله اعلم.